

Розділ 9 НОВИЙ СПОСІБ ЛІТАТИ

Хто такий Мартин? Чому обличчя йому налялось кров'ю, коли він ішов з походом? Відки Тоні знає малайські казки? Хто автор роману? Художник Сашко. Лист д-ра Нансена. Переліт до Москви. Новий винахід в авіації. Пивний чоловік. Генеральський син. Професор Мессебі й кіт. Розмова з Дювалем. Сашко збирається влетіти в кімнату вікном.

Читач, мабуть, давно б хотів мати деякі пояснення щодо роману, хто такий, наприклад, Мартин і чому в нього на грудях витатує птах?

Чому шрам на обличчі Мартиновим налявся кров'ю, коли Лейстон проїхав повз демонстрацію на автомобілі?

Чи це була зненависть до кожного класового ворога, чи до одного з-поміж них? Мартин мав, крім того, ще якісь справи.

Що за перстень був на руці в горили, що його застрелив Дюваль? Чому, скажемо, полінезієць Тоні розповідає малайських казок, а не полінезійських?

На деякі з цих запитань автор може дати пояснення негайно.

Так, приміром, полінезієць Тоні розповідає малайських казок тому, що він їх чув. Йому розповідав їх один малаець.

Смішно б було справді думати, що Тоні міг їх прочитати в десятитомовому збірникові німецького етнографа.

По-перше, Тоні не знав настільки німецької мови, по-друге, він ледве цікавився етнографічною літературою... По-третє, Тоні взагалі не вмів читати.

Що до іншого, наприклад, до того, що Мартин дуже зворушився, слухаючи казки про Того, саме в тім місці, де кажеться, в який спосіб народився цей малайський Уленшпігель.

Товів батько, пам'ятає читач, звернувся до свого брата, щоб той допоміг його жінці народити дитину. Так от, чому такий спосіб розмноження так зацікавив старого Мартина?

Про це читач довідається в однім з найближчих розділів.

А поки що читачеві доведеться познайомитись із головною дієвою особою роману.

Головна дієва особа роману... це Мартин — догадується читач. Може, втім, це Дюваль. А може, Едіт, Гаррі, м-р Лейстон, Камілла... Ні, дорогий читачу! Всі згадані особи не головні персонажі роману.

Головний персонаж роману — це «правда», догадується знову читач, що пам'ятає «Війну та мир» Толстого.

Мимо!

Толстовська «правда» не є головна особа цього роману, її немає навіть серед другорядних персонажів.

Головна дієва особа, найактивніший герой цього роману — це його автор.

Автор цього роману чоловік, 28 літ, брюнет.

Втім, можливо, що дівчина 23 літ, блондинка, його улюблениця.

Все це цілком можливе й навіть дуже близьке до правди.

Є навіть думка, що це колективна творчість п'ятьох товаришів, і з них три брюнети й два блондини.

Втім, нехай читач не думає, що його хотять узяти за дурного і запевнити, що в цього роману зовсім немає автора. Автор роману живий чоловік (або живі люди).

Вчора він навіть загубив на вулиці ключа від убиральні; це була не фантазія того, хто пише ці рядки, це було в Києві на вулиці коло крамнички «Ларек». Було це так. Повернувшись додому, він хотів піти до убиральні. В кишені ключа не було. (Щоби з вами такого не трапилось, робіть так: візьміть англійську шпильку, настроміть на неї ключа й пришпильте зсередини до кишені). Чорт з ним, з тим ключем! — сказав товариш автора роману, чоловік 30 літ, брюнет, «І. Курб»... (втім, це прізвище сюди не стосується). Але автор роману поставився до справи серйозніше, він узяв коробочку сірників і почав, запалюючи їх по одному, кидати в ніч, в огидну нудоту ночі. Нехай читач не думає, що він збирався запалити дорогу.

Ні, він просто пригадав, де вперше витягав на вулиці носовичка і, скерувавши туди свої кроки, знайшов на тротуарі ключ. Тисячі людей перейшли тротуаром, і ніхто не підняв його. Таке було щастя авторове. Цей конкретний епізод, сподіваємось, цілком переконав читача, що автор цього роману не легенда, а «жива людина» або «живі люди», брюнет 28-ми літ або три брюнети і два блондини.

Можливо, втім, що це дівчина 23-х літ, блондинка, його улюблениця.

Але вернемося до діла. Під час описуваних (не в цім, а в попередніх розділах) подій художник Сашко служив секретарем консульства УСРР в Берліні. Художник Сашко — це теж молодий чоловік, літ 24-х, і теж цілком конкретна жива людина, блондин. Коли є гроші, купує сигарети «Нансен», а коли грошей нема, позичає сигарети «Нансен» у товаришів.

Для того, щоби в читача не залишалось ніякісінького сумніву в тому, що художник Сашко — це дійсно жива конкретна людина, блондин літ 24-х, додаємо тут подяку професора Нансена Укртабактрестові (не Сашкові) за сигарети.

Текст письма, полученного от Ф. Нансена Лисакер, 26 февраля 1924 г. Рабочим, служащим и администрации Краснооктябрьской Государств. Табачн. Ф-ки и Центральн. Механич. мастерских.

Я уже письмом выразил Вам мою огромную благодарность через Русского Посла в Христиании за тот великий подарок, который Вы мне прислали.

Я хочу еще раз поблагодарить всех тех, кто подписал прекрасный адрес, и прошу их передать мою глубокую признательность всем рабочим и администрации Краснооктябрьской фабрики и Центральных мастерских за проявленную доброжелательность и любезное внимание.

Я считаю необходимым подчеркнуть, что я чрезвычайно тронут выраженными Вами добрыми мыслями. То, что я был способен сделать для Русского народа, явилось результатом необходимости облегчить тяжелые страдания и бедствия миллионов голодающих. Я тогда желал, чтобы мы могли сделать гораздо больше настолько, чтобы Русский народ мог в то время совершенно оправиться после постигшего его жестокого бедствия.

Положение в большей части Европы тогда было слишком тяжелым, и не представлялось возможным собрать ту сумму денег, которую мы хотели бы.

Я рад, несмотря на все, узнать, что положение в России улучшается, и я безусловно надеюсь, что Россия в скором времени займет снова место одной из величайших промышленных стран.

Разрешите мне выразить мою бесконечную признательность за восхитительные сигареты — прекрасную русскую продукцию, которыми много наслаждаемся я лично и мои друзья.

Искренно Ваш ФРИТИОФ НАНСЕН.

«Краснооктябрьская» Гос. Табачн. ф-ка, выпуская эти папиросы самой высокой марки из отборных сортов иностранных табаков, посвящает их отважному борцу за дело спасения голодающих ПРОФЕССОРУ ФРИТИОФУ НАНСЕНУ.

До речі, читач дізнається з цієї подяки, що професор Нансен є «відважний» борець за справу врятування голодних. «Відважність» його, очевидно, полягала в тому, що він, як другий д-р (О. Кенан), наважився поїхати до Радянської країни.

Крім того, ми бачимо з листа професора Нансена, яке величезне значіння мав він, професор Нансен, в справі врятування голодних. Справді, що б було із нами, коли б чоловіколюбний професор не згодився нам допомогти. Страшно й подумати.

Але щоб ми не думали, що професор Нансен хоч трохи прихильно ставиться до нашої влади, він додає, що «необходимость облегчить тяжелые страдания и бедствия миллиона голодающих» була єдиною причиною його великодушної допомоги.

Оригінал цього листа нам пощастило дістати з коробки, що її купив Сашко за власні гроші в день получки. Сашко скуриг цигарки, а ми скористали літературну частину коробки.

Сьогодні вранці Сашко йшов не в занадто добрім гуморі додому. До нього в кімнату, де він олійними фарбами мазав натурщиків, приходив фашист.

Було це так... Але перед цим треба розповісти сон художника Сашка.

Захоплений новими винаходами щодо літання в повітрі, Сашко почав міркувати, як би скористати цю справу. Виявилось, що при надзвичайному напруженні всіх нервів людини, коли здається, що все навкруги закипить і перетвориться на піну, — що при такому напруженні нервів та м'язів треба вловити якийсь момент; коли його пропустити, — все знову стає звичайне, буденне й дебеле.

Але Сашкові пощастило спіймати цей момент, і він плавко й легко знявся в повітря. Політавши з три хвилини по кімнаті, Сашко вилетів у вікно на вулицю. Зчинився гамір, люди збилися в купу, підбіг шуцман і витяг револьвера. Сашко вирішив, що з револьвером нема чого жартувати, й пурхнув над будинки. Він летів тепер вище від найвищої дзвіниці. Берлін стелився під ним, як план, по планові плазували, мов комашня, коні, повзли з ледве чутним гудінням жуки-автомобілі, трамвай дерся вгору, Шпрее вилискував крицевим свічадом.

Сашко роздумав секунду й полетів на схід.

Ще рано, він ще встигне повернутися до консульства. Він незчувся, як пролетів панську Польщу й опинився над Москвою. Коло Кремля, на Красній площі він спустився до двох, трьох метрів і почав ширяти над площею.

Зібрались люди, викликано фахівців, і Сашко продемонстрував свій спосіб. Він літав боком, ногами вперед, робив у повітрі мертві петлі, летів животом наперед, навстоячки, летів комить головою, так що холоші трохи спускалися й москвичі розглядали Сашкові берлінські шкарпетки зі смужками. Коло трьох годин художник Сашко кружляв у повітрі, мов яструб над двором. Нарешті він постановив спуститися й докладно розповісти

фахівцям про свій спосіб. Спускаючись, він зачепив ногою циліндр якогось чоловіка, що їхав візником.

Читач вже догадався, що це був містер О. Кенан, що так трагічно загинув у попередньому розділі цього роману. Спіткнувшись об циліндр, Сашко втратив рівновагу й упав на пальто, що вмить підстелив йому один із глядачів. На пальті Сашко пролежав з півхвилини. Поруч стояло ліжко — очевидно, він уже прилетів додому. Для проби Сашко хотів знятися з пальто й зробити кілька кругів по кімнаті, але не зсунувся з місця. Очевидно, він не спіймав моменту. В цій хвилині постукано в двері. Сашко звівся на ноги, постановивши політати трохи згодом.

В кімнату увійшов чоловік в циліндрі... Не здіймаючи його, він підійшов до Сашка. Пихнуло на Сашка пивним духом. Потім чоловік з блискучим червоним носом і каламутними очима запитав:

— Sie sind ein russischer Kommunist? (Ви російський комуніст)?

— Ні, — одповів Сашко коротко.

— То вибачайте. Але хто ж ви такий? — запитав знову пивний чоловік.

— Я художник, — одповів Сашко. — Я український комуніст, член партії КП(б)У.

Пивний чоловік лупонув очима й витріщився на Сашка. Сашко вже зовсім прокинувся і, оглядаючись по хаті, шукав якогось кидального інструменту. Очі Сашкові не виражали нічого прихильного до одвідувача пивних. Одвідувач трохи помислив.

— Чи немає у вас російських поштових марок? — змінив він на всякий випадок тактику.

Але замість російських поштових марок Сашко обдарував гостя російською sacramentalною трьохчленовою формулою.

Формула, очевидно, була знайома одвідувачеві. Він пробуркотів щось загрозливе й, похитуючись, вийшов з кімнати. Сашко одягся, пов'язав стрічку і засунув у кишеню бравнінг.

Сьогодні або завтра його можуть попасти на вулиці і добре попобити. Застрелити його, мабуть, не застрелять; не застрелять, бо це викличе всякі неприємності державного характеру, але побити можуть.

З трошки попсованим настроєм, не згадуючи навіть про свій винахід, Сашко пішов до консульства.

Сьогодні консула не було, і Сашко його заступав.

— Можна войті? — почув Сашко хрипкий голос.

— Можна, — суворо гукнув Сашко.

В дверях просунулась голова і зараз же сховалася назад.

— Можна, — люто гукнув Сашко. Голова з'явилася знову, потім поволеньки виліз цілий чоловік. Прикипівши спиною до дверей, він низько вклонився і захолов.

— Чого вам? — суворо сказав Сашко.

Фігура підійшла ближче. Коло столу вона знову низенько вклонилася. Тепер Сашко розгледів одвідувача. Це був, очевидно, молодий ще чоловік літ на 28, та червоний ніс, мішки під очима, мутні зіниці надавали йому вигляду сорокалітнього гемороїдального жуїра.

— Господін консул, — почав несміливо гість. В його хрипкому голосі звучали одначе якісь кокетливі інтонації улюбленця жінок, попаньканого життям дармоїда.

— Господін консул, я к вам с денежной просьбой.

Сашко подивився на суб'єкта. Дегенерат зі слідами всіх можливих хвороб.

— Скільки ж вам нужно? Кто ви такой? — запитав Сашко.

Мартин напружено чекав, чи повернеться Гаррі, чи ні. Гаррі не повернувся. Натомість з'явився серджент із тюремним доглядачем. І доглядач викликав Мартина, Джемса й Тоні.

Ця комбінація трохи занепокоїла Мартина.

Чому не викликано інших? Коли хочять забрати страйковий комітет, то через що беруть тільки Мартина й Джемса, і причому тут Тоні. Чи не має це знову відношення до Руперта?

Троє, що їх заарештував серджент, вийшли в коридор. В кінці його блимала невеличка лампка — в коридорі була сутінь.

Зненацька розлягся дикий верескливий крик, неначе кричав поранений насмерть заєць. Тоні впав долілиць, ухопив Мартинові ноги й бився мов у трясці.

Він помітив, що зник Гаррі, й вирішив, що їх ведуть убивати, як убили того.

Мартинові ледве вдалося трохи його заспокоїти. Нарешті він із Джемсом узяв Тоні під пахви і потяг коридором.

Коло лампки Тоні опам'ятався і, міцно схопивши, як мавпа, Мартина за рукава, пішов сам. Мартин оглянувся на серджента при слабому світлі лампки; він побачив в ньому щось знайоме.

Серджент спокійно й навіть трохи здивовано витримав його погляд. Вони вийшли з тюрми. Серджент вийняв револьвера й знаком показав їм іти вперед. Салдатів з ним не було.

— Куди ви ведете нас? — запитав Мартин, як за кілька годин перед тим запитував Гаррі.

— До слідчого, — одповів серджент коротко. Зачувши звуки його голосу, Мартин і Джемс оглянулись, мов уражені блискавкою.

Так — це був Дюваль!

— Я казав тобі! — сказав Джемс прикро. Мартин не одповідав йому.

— Куди ви ведете нас, товаришу? — повторив Мартин запитання.

— Не говоріть голосно! — одповів Дюваль. — Ми йдемо в порт. В мене є паспорти для всіх вас. Один паспорт я дав Гаррі. Тепер тихо.

Вони перейшли декілька вулиць.

— Крім усього, в мене є наказ одвести вас до слідчого райо-ну при гавані. В Англії все можна зробити за гроші.

— Але нас все одно заарештують, — сказав Мартин. — Ті самі філери, що продали вам паспорти й ваш серджентський ранг, продадуть вас, коли ми будемо сходити на пароплав.

— Я це знаю, — сказав Дюваль. — Та ми не підємо туди, де нас чекають. Я умовився з філерами, що вони дістануть од мене решту грошей, коли ми сядемо на пароплав. Отже, вони нас чекають у гавані. Але натомість ми сядемо на поїзд і поїдемо катером у Гамбург...

За шість годин після цього, коли Мартин, Джемс і Тоні вже відпливали катером з берега, Дюваль пішов шукати Гаррі. Він почав з того, що одшукав ту вулицю, де Гаррі втік, і пішов у тім районі, розглядаючи крамниці.

Скоро він ізнайшов те, чого йому було треба.

В маленькій крамниці, де продавалося одіж, йому сказали, що чоловічий костюм сьогодні куплено, та купила дівчина. Дюваль попрохав описати її зовнішність і пішов далі.

По черзі він заходив в усі корчми з нумерами й розпитував про парочки. Ніде нічого не було.

Зате коло одної він побачив полісмена й візок. Дюваль закурив сигару, засунув руки в кишені й підійшов до дверей. На візку лежало щось схоже на людське тіло, накрите брезентом. Дюваль уже взявся за клямку на дверях.

— Що це таке? — недбало запитав він у полісмена, простягаючи йому портсигара.

— Отруїлись якись дурні, — одповів полісмен, — хлопець із проституткою. Поставили чайника на вугілля і заснули.

Дюваль зробив крок і підняв крайчик брезенту.

З візка на нього глянуло мертве обличчя Гаррі. Дюваль постояв ще з секунду, потім, ніби передумавши, повернув туди, звідки прийшов.

В районному адресовому бюро за № 417 видано замовцеві адресу доктора хемії професора Мессебі.

— Хто ви такий? — запитав Сашко, звертаючись до дегенерата.

— Ах, дорогой мой, ужес, ужес! Моего папашу, генерала Сільніцкого, ви зналі по-відімому — друг покойного імператора, убілі большевікі, і двух моїх брат'ев на моїх глазах.

Сашко пересмикнувся на обличчі, але нічого не сказав.

— Вот у меня есть документи от... вот рекомендательное письмо імператриці Марії Фьодоровни.

Сашко взяв «рекомендательное письмо імператриці Марії Фьодоровни» і почав читати.

Дегенерат тим часом розповідав, як він сидів у Че-Ка, як їм пощастило втікти, й не шкодував виразів на адресу більшовиків. Сашко скінчив читати. Скінчивши читати, він акуратно зложив листи й шпурнув їх дегенератові в обличчя.

Далі він трошки розійшовся, стукнув кулаком об стіл і гукнув:

— Ти куди попав, сукин син? Вон, сволоч, відси!.. (Тут Сашко удруге в цей день скористався з сакраментальної формули).

Суб'єкт знітився й почав рачкувати до дверей.

— Я, я нічево, ізвініте, товарищ, я сам демократ, я сам революціонер, два раза в тюрюме...

— Вон! — закричав Сашко й підвівся з стільцем. Суб'єкт тремтячими руками одчинив двері й вислизнув геть.

Сашко схопився і пройшовсь два рази по хаті. В цій хвилі постукано знов. В кімнату увійшов високий кремезний чоловік з похмурим виразом на обличчі. Вся шкура на лиці в нього була в рівнесеньких цятках, наче віспувата.

— Сідайте, товаришу.

На худорлявім обличчі з'явилась тепла посмішка. Він сів.

— Кажіть, що треба!

— Я салдат, — почав той. — Народився коло Владивостока. Мене разом з іншими післано ще за тої війни в Марсель з експедиційним корпусом. Сидів в окопах, ходив в атаку два роки. Просився до Росії — не пускають. Сидів у карцерах разів з чотири. Доводилося знову йти в окопи. В 17-ім році дізналися, що в Росії революція. Не схотіли воювати й ми. Зробили мітинг. Тоді нас погнали на передові позиції, ззаду розстрілювали з кулемета. Вибили мало не половину. Мене поранено кулею французького кулемета в руку. Потім нас загнано в концентраційний лагер. За кожне слово нас нещадно пороли. У Франції б'ють не гірше, ніж били в царській Росії. Б'ють, одливають водою й знову б'ють. Д-р стежить, щоб не забили до смерти. Лагер був такий. Самі мусіли викопати ями, ями пообношували колючим дротом. В цих ямах ми жили з півроку. Їсти майже нічого не давали. Тих, що скорилися, посилено служити в Колчака та Денікіна.

Мене бито шість разів, я не хотів їхати. Потім мене й кількох іще послано в Конго мостити дорогу.

Чоловік спинився. Потім він указав рукою на своє лице, цятковане, наче віспою.

— Знаєте, що це таке? Над нами стояли негри з нагаями. Коли в спеку впадеш од сонця, б'ють, поки не встанеш. Захворієш — просишся до доктора — б'ють, поки не признаєшся, що здоровий. Мене схопила малярія. Мене бито, щоб я працював. Одного ранку я не зміг встати. Прийшов унтер і велів іти працювати. Я хотів встати і не зміг. Скільки він не бив мене нагаєм. Тоді вони прив'язали мене до дерева. Під деревом була мурашина купа. Обличчя і все тіло мені помастили цукром...

Кілька товаришів там померло. Я б зроду відти не вибрався, якби не товариш, що проїздив там дорогою...

Чоловік спинився знову.

— Я був в найбільших боях тої війни. Все це дурниця проти того, що я пережив згодом. Руки йому затремтіли, і з горла вилетів якийсь дикий болючий крик.

— Я зроду не плакав — ви можете мені повірити!

Він, здригуючись усім тілом, видавав уривками якісь вовчі звуки.

Обидва сиділи мовчки.

— Ви не знаєте, хто вас визволив? — запитав Сашко.

Чоловік мовчав. Спазматичні корчі схопили йому горло. Нарешті він спромігся сказати.

— Я не знаю його прізвища. Він поміг багатьом. Це такий собі невеличкий на зріст наш земляк.

— Він руський? — запитав Сашко.

— Ну так, вроді руський. Українець! — пояснив чоловік.

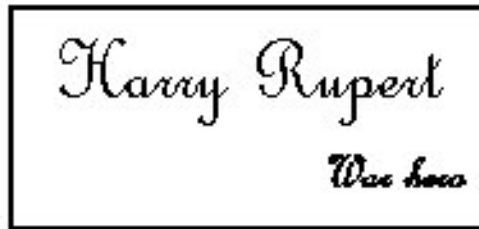
— Як він туди потрапив?

— Він казав, що пристав до якоїсь експедиції. Та експедиція пропала в болотах. Він один вратувався.

— Добре! — сказав Сашко. — Завтра ви можете одержати папери.

Він підвівся й стиснув руку чоловікові.

Шановний професор Мессебі допіру скінчив свій манікюр й бавився в кабінеті з котом. Він не нав'язував йому папірця на хвіст, як це робили деякі великі люди в час відпочинку, а знайшов інший, на його погляд, цікавіший, спосіб. Набравши повен рот диму, він раптом пускав його котові в обличчя. Кіт пирскав і тікав, але всюдисуша професорова рука ловила його за хвіст, і кіт діставав новий заряд диму в писк. Ще за хвилинку кіт почне дряпатись, знав з досвіду поважний учений — тоді він бризкатиме його одеколоном з шприцу просто у вічі, щоб гострим бодем трохи заспокоїти схвильовану тварину. Гуманний професор допіру взявся за шприца, коли йому принесено візитову картку.



З радощів професор вибризнув котові у вічі мало не весь одеколон і, стусонувши тварину на прощання ногою, став потирати руки. Він запалив сигару об сигару, присунув пуделко з свіжими сигарами й застиг. На цей раз він вже трохи боявся виявляти свою радість занадто яскраво — о, навпаки, він буде суворий і непохитний, нехай тепер той прохає!

— Увійдіть!

Швидким кроком у кімнату увійшов чоловік і відразу сів проти професора.

«Як він... Еге! це не Руперт! Що за чортовина?!» — заледве встиг подумати професор.

— Ви цікавитесь способом фабрикації препарату «Альбо», — почав чоловік. — Я прийшов сюди в справі його винахідця — Гаррі Руперта.

— Так, дуже приємно, — сказав професор. — Я слухаю. (Очевидно, сам Руперт побоявся прийти).

— Руперт не міг сам прийти, — сказав чоловік (чому професор зоставався спокійний?).

— Руперт *не міг* сам прийти, — повторив гість (професор не моргнув оком).

— Очевидно, його затримали якісь важливі справи, коли він прохав вас виконати доручення. Я слухаю вас уважно, — приязно сказав професор. (Що це за чудний дядя, що він так пронизливо дивиться?).

— Руперта затримала дуже важлива справа — він не може прийти, бо його *вбито*, — сказав гість.

На обличчі професоровім одбилась напружена цікавість.

— Він передав мені за день до смерти таємницю свого способу, — поспробував грунт гість.

— У вас єсть Рупертів рецепт? — сказав професор. — У мене він теж є! (Професор мацає грунт).

— У вас він є, а в мене його немає! — показав гру гість, підвівся, зачинив двері, підійшов до професора, схопив його руки в одну свою, а другою злегка придушив йому горло.

— У вас є рецепт Руперта — значить, це *ви* його отруїли! В цій хвили подавайте сюди рецепт!

Логіка гостева не переконала шановного професора, бо рецепту в нього не було. Він знав це твердо. Але рука (що за нервовий невитриманий суб'єкт!) при слові «отруїли» дужче придушила професорове горло.

— Слухайте, — засичав професор, — у мене нема жодного рецепту... одпустіть трохи горло, прошу вас, у мене нема жодного рецепту. Якби я його мав, я не прийняв би якогось Гаррі Руперта, — ви розумієте — він був би мені непотрібний і навіть небезпечний.

Раптом чоловіколюбний професор змовк — він зустрівся з гострими очима. По тілу пробігло якесь огидне почуття — рука одпустила горло зовсім, чоловік сів напроти професора. Стало тихо. Кіт зашкрябав кігтями двері, прохаючи випустити його. З горла професорового вирвався якийсь високий, чудний звук — звук, що нагадував голос п'ятнадцятиліт-нього хлопчини. Потім він знизився, і професор дрімливим голосом сказав:

— Я вбив би Руперта, коли б знав, де в нього рецепт. Він не носив його з собою. Я аналізував змивки з його реторт, — вони були начисто змиті сірчанім квасом. Мені не пощастило відкрити реактиви.

Сказавши це повільним сонливим тоном, професор захитав головою й заснув. Гість одімкнув двері.

— Алло! Хто там є? — гукнув він у залю.

З'явився лакей.

— Професор заснув, збудіть його за півгодини, — сказав гість (кіт вистрибнув у залю й понісся геть, мов навіжений).

— Я слухав вашу розмову, — сказав лакей. — Я можу дещо вам сказати в цій справі.

Чоловік добув банковий білет і передав його лакеєві. Лакей розповів, притулившись до одвірку, про приїзд Лейстона, про невідомого англійця з язвами на обличчі, що цікавився Лейстоном і рецептом.

— Ще десять фунтів, коли ви скажете, хто той чоловік, — сказав гість, дістаючи десять банкових білетів.

Лакей видобув візитову картку.

— Це я свиснув в нього, коли ми сиділи в корчмі! — сказав лакей.



Гість сховав картку в кишеню й вийшов.

— Не забудьте ж збудити професора за півгодини, — сказав він на прощання,

Едіт працювала на текстильній. Їй боліла спина. Вона почала кашляти від пилу, — але психічно вона була спокійна й рішуча, як ніколи. В ній прокинулась уперта американка. Наївна, звикла до щастя, вона тим глибше вірила в швидкий успіх великої справи визволення людства через робітниче повстання. Це повстання мало визволити й піднести її саму — вона читала про Спартака й потайки вчилася стріляти з револьвера, закладаючи туди монтекристові кульки. Вона як-раз улучала в двері, коли увійшов Дюваль. Не кажучи ні слова, не відповідаючи на її запити, він видобув картку й показав їй.



— Ви знаєте цього чоловіка на обличчя?

Пальці Едітові міцно стиснули держак бравнінга.

— Він убив винахідця штучного протеїну, Гаррі Руперта!

Потім Дюваль розгорнув уранішнє число «Times'a».

«Вчора вночі в Вайтчеплі отруїлись вугільним газом робітник і дівчина. Прізвище Гаррі Руперт і Кет.

Причину самогубства не з'ясовано. При Руперті був фальшивий паспорт — для виїзду за кордон».

— Він убив їх обох! — сказав Дюваль. — З рецептом він поїде до Радянських республік і продасть його за мільйони. Я їду шукати його.

Сашко вертався додому, озираючись на всі боки й обминаючи групки фашистів, що виходили з шинків. В його плани не заходило бути пообитим сьогодні на вулиці. Фашисти пронюхали вже, де його ательє, і могли підстерігати його коло дверей. Зараз було б дуже до речі влетіти в ательє просто вікном. Коли б воно було зачинене, він міг би зробити в повітрі петлю й влетіти ногами вперед крізь шибку. Кат із нею, з шибкою! Своє здоров'я дорожче!